

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Bogdanoff, Minna; Vaarala, Heidi; Tammelin-Laine, Taina

Title: Perustaidot haltuun : älypuhelin osana aikuisten lukutaito-oppijoiden monilukutaitoa

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Finra ry, 2019.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Bogdanoff, M., Vaarala, H., & Tammelin-Laine, T. (2019). Perustaidot haltuun : älypuhelin osana aikuisten lukutaito-oppijoiden monilukutaitoa. *Kielikukko*, 39(2), 2-9.

» **Minna Bogdanoff**
FM, KM, projektitutkija

» **Heidi Vaarala**
FT, yliopistotutkija, hankkeen johtaja

» **Taina Tammelin-Laine**
FT, tutkimuskoordinaattori

Jyväskylän yliopisto
Soveltavan kielentutkimuksen keskus
Perustaidot haltuun: malli maahanmuuttajien opetus- ja ohjaushenkilöstön koulutukseen

Perustaidot haltuun – älypuhelin osana aikuisten lukutaito-oppijoiden monilukutaitoa

Jyväskylän yliopistossa pilotoidaan uudenlaista täydennyskoulutusta aikuisten maahanmuuttajien opettajille ja ohjaajille. Verkkopainotteisen koulutuksen aikana osallistujat rakentavat yhdessä tietoa luku- ja kirjoitustaidon, matemaattisten ja tietoteknisten taitojen sekä opiskelutaitojen opetuksesta. Kerromme artikkelissamme ensin Perustaidot haltuun -täydennyskoulutuskokonaisuudesta. Sen jälkeen pohdimme sitä, millaista monilukutaitoa luku- ja kirjoitustaitoa opiskeleva aikuinen tarvitsee erityisesti käyttäessään älypuhelin. Lopuksi pohdimme aikuisen lukutaito-oppijan kielitaitotarpeita.

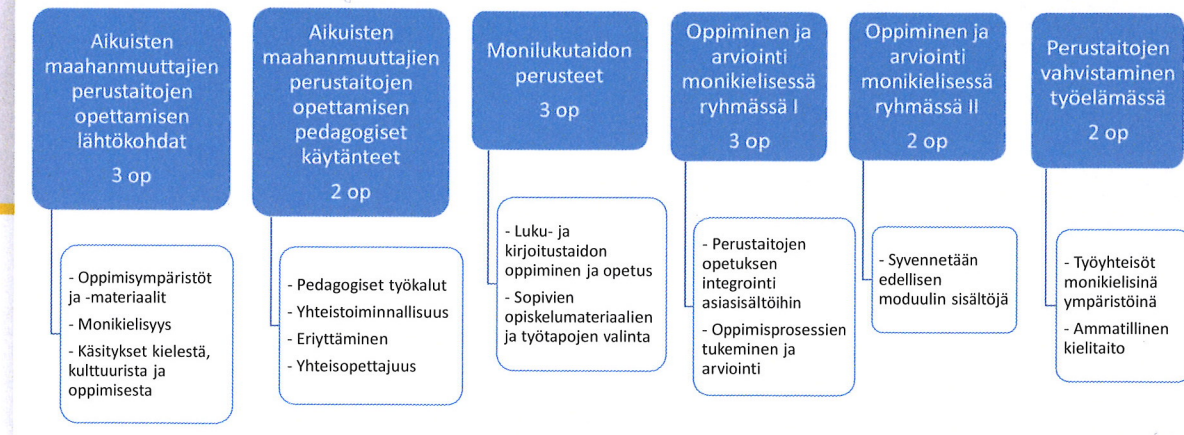
Perustaidot haltuun -täydennyskoulutuskokonaisuus

Jyväskylän yliopiston Perustaidot haltuun: malli maahanmuuttajien opetus- ja ohjaushenkilöstön koulutukseen -hankkeessa kehitetään ja pilotoidaan täydennyskoulutusta aikuisten maahanmuuttajien parissa työskenteleville opettajille ja ohjaajille¹. Tavoitteena on vahvistaa opettajien ja ohjaajien osaamista perustaitojen tukemisessa ja sen myötä edistää välillisesti maahanmuuttajien koulutuspolun etenemistä tai työelämään siirtymistä. Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke käynnistyi keväällä 2017, ja se jatkuu aina alkuvuoteen 2020 saakka. Puolitoista vuotta kestävässä pilottikoulutuksessa on mukana noin 70 osallistujaa, joista osa suorittaa koko koulutuksen ja osa yksittäisiä moduuleita.

Hankkeen näkemys perustaidoista pohjautuu PIAAC-tutkimuksessa (OECD 2013) käytettyyn jakoon: perustaitoja ovat luku- ja kirjoitustaito, matemaattiset taidot sekä tieto- ja viestintätekniikka soveltavat ongelmanratkaisutaidot. Lista on hankkeessa lisätty myös opiskelutaidot, jotka ovat edellytyksenä kaikkien edellisten taitojen oppimiselle.

Perustaidot haltuun -hankkeessa pilotoitava koulutusmalli vastaa laajuudeltaan 15 opintopistettä. Pilottikoulutus koostuu kuudesta moduulista, joiden sisällöt muodostavat kumulatiivisesti rakentuvan kokonaisuuden (ks. kuvio 1). Ensimmäisessä moduulissa kartoitetaan omien opiskelijoiden resursseja ja tarpeita perustaitojen saralla. Toisessa moduulissa rakennetaan resurssi- ja tarvekartoituksen tuloksiin perustu-

¹ Koulutusta ovat olleet suunnittelemassa ja toteuttamassa Jyväskylän yliopistossa työskentelevät FT Heidi Vaarala, FT Taina Tammelin-Laine ja FM, KM Minna Bogdanoff sekä FT Katarzyna Kärkkäinen, FT Sanna Mustonen, professori Tarja Nikula-Jäntti, professori Sari Pöyhönen, FM Nina Reiman, FT Marja Seilonen, professori Minna Suni, professori Mirja Tarnanen, HuK Sanni Törmänen ja FT Aija Virtanen.

va opetuskokeilu. Kolmas moduuli perehdyttää erityisesti monilukutaidon sekä luku- ja kirjoitustaidon kysymyksiin. Neljännessä moduulissa suunnitellaan laajahko oppimiskokonaisuus, jossa kiinnitetään huomiota erityisesti tavoitteiden asetteluun ja arviointiin, ja viidennessä moduulissa oppimiskokonaisuutta testataan käytännössä omien opiskelijoiden kanssa. Kuudennessa ja viimeisessä moduulissa keskitytään työssäoppimisen ja ohjauksen tematiikkaan.

Pilottikoulutuksen päätyttyä koulutusmalli kootaan julkaistavaan muotoon, ja tavoitteena on, että mallia tai erillisiä moduuleja voidaan käyttää valtakunnallisesti esimerkiksi osana opettajakoulutusta tai itsenäisenä täydennyskoulutuspaikkina. Malli julkaistaan verkossa syksyllä 2019.

Koulutuksen pedagoginen ajattelu ja käytänteet

Perustaidot haltuun -koulutuksen pedagogisena lähtökohdana on yhteinen tiedon rakentaminen ja yhteisöllinen oppiminen. Koulutukseen osallistuvat opettajat ja ohjaajat ovat työnsä asiantuntijoita, jotka hyötyvät tiedon ja kokemusten jakamisesta sekä työn ja toiminnan reflektoinnista. Yhteisöllisen oppimisen lähtökohdan mukaisesti koulutuksessa hyödynnetään runsaasti parija ryhmätyöskentelyä organisaatioiden sisällä. Kouluttajien tehtävänä puolestaan on tarjota osallistujille materiaalia ja virikkeitä pohdinnan ja toiminnan tueksi. Lisäksi he ohjaavat osallistu-

ja kiinnittämään huomiota erilaisiin teemoihin ja näkökulmiin ja tarjoavat näin mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen.

Koulutus suoritetaan pääasiassa etäopiskeluna Peda.net-verkko-oppimisympäristössä. Suljetulla sivustolla koulutuksen osallistujat voivat tutustua koulutusmateriaaleihin, keskustella toistensa ja kouluttajien kanssa, palauttaa tehtäviä ja seurata viestintää ajankohtaisista asioista. Sivuille on myös kerätty laaja materiaalipankki, joka sisältää esimerkiksi asiantuntijahaastatteluja, artikkeleita ja linkkejä muille hyödyllisille verkkosivuille.

Verkko-opiskelun ja etäohjauksen lisäksi moduuleihin sisältyy kasvokkaisia ohjaustapaamisia, joita järjestetään alueellisesti ympäri Suomen. Alueellisia ryhmiä on yhteensä seitsemän, ja ohjaustapaamisissa on mukana kaksi kullekin ryhmälle nimettyä ohjaajaa. Ohjaajat ovat Jyväskylän yliopistossa työskenteleviä opetus- ja koulutusalan asiantuntijoita, joiden erityisosaaminen liittyy esimerkiksi suomen kielen opetuksen muunkielisille, kielitaidon arviointiin sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimiseen maahanmuuttaja-aikuisten näkökulmasta. Koska kaikilla koulutettavilla ei ole mahdollisuutta saapua paikan päälle lähitapaamisiin, heille järjestetään myös etäohjausta. Tapaamisten tarkoituksena on tukea koulutettavien oppimistehtävien teossa sekä tarjota aika ja paikka pedagogisille keskusteluille kollegoiden ja ohjaajien kanssa.

Palautetta ja kehityskohteita

Koulutusta kehitetään jatkuvasti osallistujilta kerättävän palautteen sekä koulutuksen aikana tehtyjen havaintojen pohjalta. Tähänastisen palautteen perusteella koulutus on koettu sisällöiltään hyödylliseksi ja tarpeelliseksi, ja koulutettavat ovat myös olleet tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen. Lisäksi keskustelut ja yhteistyö muiden opettajien ja ohjaajien kanssa on koettu tärkeäksi.

Kiva oli kuulla mielipiteitä ja uusia näkökulmia – niistä oppii aina jotain uutta ja huomaa miten asia laajenee kun kuulee toistenkin mielipiteitä (Opettaja 1)

Haasteita opiskelulle on aiheutunut ennen kaikkea ajanpuutteesta. Oppilaitosten arki on kiireistä, ja itsenäiselle opiskelulle ei aina tahdo järjestyä riittävästi aikaa. Joissakin oppilaitoksissa opettajat ja ohjaajat eivät voi käyttää työaikaan täydennyskoulutautumiseen, vaikka se edistäisikin sekä opettajan itsensä kehittymistä että opiskelijoiden parasta. Tällöin opiskelu täytyy ajoittaa kokonaan vapaa-ajalle.

En ole erityisen tyytyväinen työskentelyyni tässä moduulissa, koska en ole oikein onnistunut löytämään riittävästi työskentelyaika, jotta olisin voinut kunnolla paneutua moduulin oheislukemistoon sekä kartoitustehtävien suunnitteluun. (Opettaja 2)

Myös koulutuksen verkkopainotteisuus on osaltaan haaste, vaikka se tuo myös joustavuutta opiskeluun. Verkkokeskustelut eivät ole kaikille

koulutettaville entuudestaan kovin luonteva tapa vaihtaa ajatuksia, ja osa kokeekin, että kynnsomien ajatusten julkaisuun keskustelualueilla on korkea. Verkkopainotteisessa, pitkäkestoisessa koulutuksessa haasteena on myös osallistujien sitouttaminen koko koulutuksen ajaksi (ks. Lee & Choi 2011).

Koulutuksen aikana havaittuihin haasteisiin on etsitty jatkuvasti myös ratkaisuja. Verkkokoulutukseen sitoutumista on vahvistettu kasvokkaisuilla tapaamisilla ja etäohjauksella. Osallistujia on kannustettu hyödyntämään koulutuksen tehtävissä joustavia, omaan työtilanteeseen soveltuvia opiskelumuotoja, ja kouluttajat ovat yhdessä osallistujien kanssa pohtineet, miten käsiteltäviä teemoista voidaan muokata kunkin osallistujan näkökulmasta mielekkäitä tehtäviä.

Aikuisen maahanmuuttajan monilukutaidon piirteitä

Täydennyskoulutushankkeen aikana osallistujat ja kouluttajat ovat pohtineet aikuisten luku- ja kirjoitustaidon oppijoiden monilukutaitoa useista näkökulmista. Aikuisen lukemisen ja kirjoittamisen tarpeet nousevat paljolti arjen todellisista tilanteista eikä niinkään mahdollisen oppikirjan konstruoiduista tilanteista. Saville-Troiken (2012, 88) mukaan aikuisten kielenoppijoiden etuja ovatkin juuri maailmantieto sekä olemassa olevat analyttiset ja käytännölliset tiedot ja taidot, jotka tukevat uuden oppimista. Vähän koulutetuilla aikuisilla akateemisia kielenopiskelun malleja ei välttämättä ole. Heillä on kuitenkin paljon muuta tietoa ja taitoa, joka auttaa kielen

oppimisessa erityisesti, jos opettaja tuntee opiskelijoidensa vahvuudet ja osaa hyödyntää niitä oppimisen tukena.

Kouluttajat ovat hankkeen aikana haastatelleet aikuisia maahanmuuttajia ja keskustelleet heidän kanssaan siitä, miten he käyttävät älypuhelimia ja muita digitaalisia laitteita arjessaan. Haastattelujen aikaan haastateltavat opiskelivat aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa. Olemme nimenneet haastatelijat kirjaimin H ja M, ja opiskelijat puolestaan on nimetty lyhenteellä op, jota seuraa haastateltavan numero. Lyhimmän aikaa Suomessa viettänyt opiskelija oli saapunut maahan puoli vuotta sitten, kun taas kauimmin Suomessa asunut oli ollut täällä jo kymmenen vuotta.

Haastatteluissa osoittautui selkeästi, että opiskelijoille tärkein laite oli älypuhelin, kun taas muiden laitteiden käytöllä ei näyttänyt olevan heille suurta merkitystä. Pöytäkonetta he olivat käyttäneet oppilaitoksessa IT-perustaitojen tunneilla noin kaksi tuntia viikossa. Kun opiskelijoilta kysyttiin haastattelussa, onko heidän mielestään helppoa käyttää puhelinta, eräs opiskelija (op1) vastasi: *mm, vähän vaikeaa koska minä, en tiedän, en tiedän, mm kirjoittaa.* Älypuhelin ja siihen ladattavat multimodaaliset sovellukset tarjoavat opiskelijoille kuitenkin hyvin runsaasti erilaisia toimimisen mahdollisuuksia kirjoitustaidon puutteista huolimatta. Viestien lukeminen sen sijaan on haasteellista.

Viestien ymmärtäminen

Aikuinen opiskelija tarvitsee monilukutaitoa kyetäkseen toimimaan tasavertaisesti yhteis-

kunnassa. Hänen pitäisi osata toimia muun muassa verkkopankissa, sosiaalisessa medias- ja Wilmassa ja lisäksi hänen pitäisi pystyä viestimään viranomaisten kanssa. Seuraavassa esimerkissä opiskelija näyttää viranomaisilta saamaansa viestiä haastatteliolle, joista toinen lukee sen ääneen.

Esimerkki 1. Viesti vammaispalvelusta

H: tässä on tämmönen "vammaispalvelu on myöntänyt henkilökohtaisen avustajan vapaa-ajalle, tapaaminen tulkin kanssa", päivämäärä, missä, kellonaika, mi- mikä, tiedätkö sinä mikä tämä on.

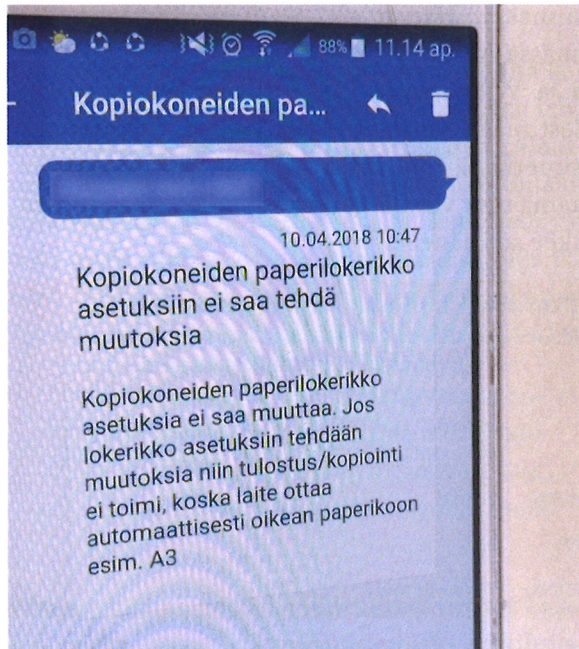
op8: ei ole

H: nii.

op8: minu ei ole.

Opiskelija on saanut ilmeisesti lastaan koskevan tekstiviestin vammaispalvelusta. Haastattelun perusteella näyttää siltä, ettei hän ole ymmärtänyt viestiä. Viranomaisten olisi syytä tulla tietoiseksi siitä, että lukemaan ja kirjoittamaan opiskelevat aikuiset eivät ymmärrä kompleksista suomea. Olisikin hyvin toivottavaa, että viestit laadittaisiin ääniviesteinä yksinkertaisella suomella tai jollakin maahanmuuttajan osaamalla kielellä. Lukemaan ja kirjoittamaan opittaessa puheen ymmärtäminen ja tuottaminen on aluksi parhaiten hallittu kohdekielen osataito (Anderson & Larsen-Freeman 2011).

Myöskään oppilaitoksesta saapuvat viestit eivät aina avaudu luku- ja kirjoitustaidon opiskelijoille. Kuvassa 1 on Wilman kautta lähetetty viesti, jossa koulun henkilökunnan edustaja ohjeistaa opiskelijoita kopiokoneen käyttöön.

Haastattelussa opiskelija kiinnittää haastattelijoiden huomion tähän viestiin. Seuraavassa viestin tarkasteluun liittyvä keskustelunkatkelma.

Esimerkki 2. Paperilokerikkoasetukset

H: mäapäs luen tästä tässä on tällainen viesti kun, kopiokoneiden paperilokerikkoasetuksiin ei saa tehdä muutoksia, pape- kopiokoneiden paperilokerikkoasetuksia ei saa muuttaa jos lokerikkoasetuksiin tehdään muutoksia niin tulostus kopiointi ei toimi, koska laite ottaa automaattisesti oikean paperikoon esim A ka- kolme.

M: mm.

H: ymmärsitkö. ehh

op4: en.

((naurua))

Kuten keskustelusta käy ilmi, opiskelija ei ymmärrä viestin sisältöä. Myös koulun sisäisessä viestinnässä on siis keskeistä ottaa huomioon kieltä ja lukutaitoa opettelevat opiskelijat.

Aikuisopiskelijat saavat Wilman kautta viestejä ja ohjeistuksia myös omien lastensa kouluista. Opiskelija näyttää seuraavassa lastaan koskevan viestin haastattelijoille.

Esimerkki 3. Automaattiset muistutusviestit

H: täällä on, voidaanko katsoa joku. voidaanko katsoa, tai tuo mitä tuolla on.

op5: vietsi (lapsen nimi). lapset (lapsen nimi). opettaja, viesti.

H: aijaa siellä tulee niin kun

op5: joo. mm, (lapsen nimi).

M: tuleeko se, tuleeko wilmasta.

H: tää tää tulee wilmasta tällainen viesti automaattisesti tähän googlee, google meiliin, ja siinä on et seuraavat, sinulle lähetetyt uudet viestit tai vastaukset ovat vielä lukematta. elikkä tässä on yksi viesti jonka on lähettänyt opettaja nimeltä (opettajan nimi), ja täs nyt huomautetaan et se on lukematta. ja sitten tota, samanlainen viesti tulee ja taas huomautetaan että, on kaks viestiä jotka on lukematta, ja, tästä tulee ilmeisesti monta kertaa tästä samasta viestistä huomautus. wilma-järjestelmä lähettää automaattisesti näitä että on lukematta näitä viestejä.

Haastattelusta voidaan tulkita, että aikuisopiskelija tietää viestin koskevan lastaan tai lapsiaan ja että se on tullut opettajalta. Opettajan lähettämän viestin lisäksi opiskelija on saanut sähköpostiinsa kaksi kertaa automaattiviestin, jossa muistutetaan, että kaksi viestiä on edelleen lukematta.

Edellä esitetyt esimerkit kuvaavat konkreettisesti, miten haasteellisia tekstimaisia luku- ja kirjoitustaitoa opetteleva aikuinen kohtaa jo opintojensa alkuvaiheessa. Kohdatut tekstit vaativat usein myös reagointia ja toimimista, mikä ei opiskelijoilta vielä tässä vaiheessa aina onnistu. Voidaankin kysyä, päättyykö näiden opiskelijoiden kohdalla viestin lähettäjän vastuu siihen, että toimitettava asia on saatettu tiedoksi mahdollisesti hyvinkin monimutkaisten viestien välityksellä. Ennakoivaa vastuullisuutta olisi se, että viestin lähettämisen vaiheessa pohdittaisiin, onko käytettävä kieli ymmärrettävää ja selkeää suomea. Toinen askel olisi luoda käytänteitä ja toimintatapoja siihen, miten varmistetaan, onko opiskelija todella ymmärtänyt viestin sisällön.

Kuka oppii pelaamalla?

Haastattelemamme opiskelijat käyttävät ahkerasti WhatsApp-ryhmää, jonka opettaja on perustanut lukutaitoryhmälle. Ryhmässä käydään vilkasta keskustelua ja hyödynnetään kirjoitetun tekstin lisäksi runsaasti myös ääniviestejä, kuvia ja emojiä. Ryhmässä käytävä keskustelu on mielenkiintoinen sekoitus informaalia ja formaalia oppimista: opiskelijat vaihtavat siellä aktiivisesti ja oma-aloitteisesti kuulumisiaan, mutta tämän lisäksi opettaja käyttää ryhmää myös koti-tehtävien antamiseen ja opiskelumateriaalien jakamiseen. WhatsApp-ryhmässä on jaettu muun muassa linkki Ekapeliin, jonka avulla on tarkoitus opiskella suomen kielen äänneitä ja äänneiden pituuksia. Ekapeli on kielen oppimiseen ja harjoitteluun suunniteltu peli. Useimmat haas-

tateltavat kiinnittivät haastattelijoiden huomion juuri tähän peliin ja esittelivät sitä mielellään.

Esimerkki 4. Tervetuloa pelaamaan!

op8: joo. minu, ei paljon katsoja.²

M: nii.

op8: ei ole.

M: et sulla on, paljon muutakin tekemistä.

op8: joo. paljon kotona istu ja, ruoka ja, siivo ja pesi ja,

M: mm. nii.

op8: lapsia katsoja.

(---)

op8: ei Facebookkia katso ja täälä mm, paljon, tässä katsoja. Tämä. [näyttää puhelintaan]

H: nii just näitä pelejä.

op8: joo.

M: nii se o hyvä.

[puhelimesta kuuluu: "Tervetuloa pelaamaan!"]

op8: minu pieni tyttöjä.

M: joo.

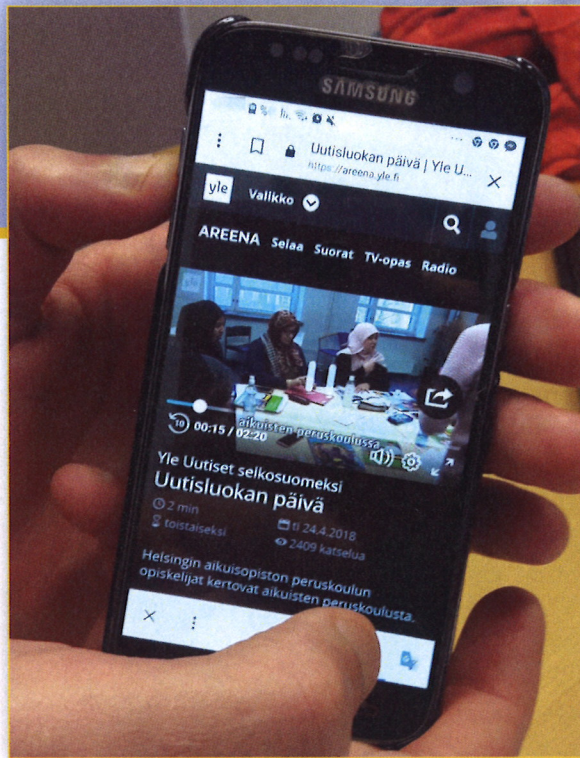
H: nii.

op8: paljon katsoja.

H: no mut sehän on hyvä, se oppii paljon.

Esimerkissä opiskelija-äiti näyttää haastattelijoille puhelimeensa ladattua Ekapeliä ja toteaa samalla, ettei hän itse ehdi (tai halua) harjoitella kirjaimia ja ääntämistä sen avulla, koska kotityöt vievät hänen aikansa. Sen sijaan hänen lapsensa, joista nuorin on alle kouluikäinen, ovat innokkaita ja haluavat pelata Ekapeliä. Haastateltava ei myöskään vaikuta

² Opiskelija on ylileistänyt *katsoja*-substantiivin *katsoa*-verbin eri tehtäviin; perusmuoto, y. ja m. 3 p.; tässä: Minä en katso paljon.

arvostavan pelaamista oman oppimisensa keinona, mutta suo sen mielellään lapsilleen. Opiskelija ei tässä hyödynnä tarjoumaa eli oppimispelin pelaamista, koska hän ei koe sitä itselleen merkitykselliseksi. Monissa tutkimuksissa (Piirainen-Marsh & Tainio 2009; Mátyás 2009; Malessa 2018) on kuitenkin pystytty osoittamaan, että erityyppinen pelaaminen tukee myös kielenoppimista.

Kuvanlukutaito ja konkreettinen ajattelu

Kuvien lukeminen tulee keskeiseksi osaksi harjoiteltavia taitoja, kun opiskelijoiden monilukutaitoa halutaan kehittää – ovathan kuvat olennainen osa uutta tekstikäsitystä. Älypuhelimilla tehtävästä viestinnästä suuri osa perustuu liikkuvaan kuvaan, kuviin tai erilaisiin ikoneihin ja emojihin. Perustaidot haltuun -koulutuksen verkko-oppimistalustalla täydennyskoulutukseen osallistuneet opettajat toivat esiin arjen tilanteita, joissa he havainnoivat opiskelijoitaan ja ryhmätoimintaa erityisesti kuvanlukutaidon ja ajattelun konkreettisuuden näkökulmasta. Seuraavassa keskusteluketjusta löytyneessä esimerkissä opettaja 3 pohtii maahanmuuttaja-aikuisen kuvanlukutaitoa.

Esimerkki 5. Kuvanlukutaito.

Otit esille kuvanlukutaidon. Tämä hämmästyttää minua joka kerta opiskelijoiden kanssa. Viimeksi tänään iltapäivällä. Miten omasta mielestäni selvää kuvaa voi tulkita niin monella tavalla? Aina porukassa on opiskelijoita, jotka tulkitsevat kuvaa tavalla, joka ei edes juolahtaisi mieleeni. Joillekin taas nämä kirjoita/kerro kuvasta -tyyppiset tehtävät ovat erittäin vaikeita, koska kuvan pitäisi olla 100 % sama kuin tämä ympärillä oleva reaali maailma. Esimerkki tältä päivältä: Katsoimme humoristisia kuvia. Yhdessä kuvassa oli piirretty mummo urheiluvaatteissa pelaamassa amerikkalaista jalkapalloa. Yksi opiskelija nauraa hihkaisi heti "Hän on minun anoppi." Toinen alkoi kysellä, onko sinun anopilla harmaat hiukset ja pelaako hän tätä peliä. Kun vastaus oli ei, niin opiskelija suuttui "Miksi sinä sanot, että hän on sinun anoppi, vaikka se ei ole totta? Se on kuva ja pitää puhua oikein kuvasta." (Opettaja 3:n kommentti keskusteluketjussa)

Jo 1970-luvulta peräisin oleva Lurian (1976, 104–114) klassinen tutkimus, jossa tarkasteltiin muun muassa luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten loogista päättelykykyä, osoitti, että esimerkiksi yleistysten tekeminen ja asioiden etäännyttäminen kauemmas omasta kokemuspöörästä kehittyvät koulutuksen myötä, eikä niitä voi siten olettaa automaattisesti olevan jokaisella aikuisella. Monilukutaitoon kuuluvaa kuvanlukutaitoa voidaan harjoitella opetuksessa, jolloin myös ajattelun taidot kehittyvät konkreettisesta kohti abstraktimpaa tasoa.

Aikuiset lukutaidon oppijoina

Monilukutaidon ja kielen oppiminen aikuisena rakentuu ja etenee eri tavoin kuin lapsena, ja tämä on syytä tiedostaa myös opetuksessa. Aikuisilla on jo lähtökohtaisesti paljon osaamista, ongelman-

ratkaisutaitoa, elämäkokemusta ja maailmantietoa, jotka tukevat oppimista (Saville-Troike 2012, 88–89). Ne voivat olla peräisin aiemmasta, omasta kulttuurista tai suomalaisesta kulttuurista. Opetuksessa on tärkeää tunnistaa nämä resurssit ja antaa aikuisille oppijoille mahdollisuus näyttää ja käyttää jo olemassa olevaa osaamistaan.

Luku- ja kirjoitustaidon opiskelu aikuisena eroaa lasten maailmasta myös siinä mielessä, että aikuiset joutuvat heti opiskelun alkuvaiheessa tekemisiin hyvin monimutkaisten ja abstraktien tekstien kanssa. Tällaisista lukutapahtumista myös artikkelimme esimerkit kertovat. Lisäksi esimerkiksi postin mukana saapuu laskuja, jotka tulisi maksaa, taloyhtiön seinällä on kaikille tarkoitettuja yhteisiä tiedotteita ja lasten päiväkodeista ja kouluista otetaan yhteyttä monin tavoin ja välinein. Opiskelijat eivät siis elä kuplassa, jossa olisi aikaa opiskella tarpeellisia tietoja ja taitoja ja siirtyä vasta sitten käyttämään niitä, vaan suomalaisen yhteiskunnan tekstit koko kirjossaan ovat läsnä alusta alkaen.

Aikuisten luku- ja kirjoitustaidon oppijoiden opetuksessa on keskeistä tarttua siihen, millaisia taitoja he tarvitsevat välittömästi arjessaan (ks. DeCapua & Marshall 2011, 9–31). Opettajan onkin hyvä pohtia, miten opittavat asiat voi liittää mahdollisimman tiiviisti opiskelijan elämään. Kouluikäisen lapsen vanhemmalle voi olla olennaista pystyä lukemaan Wilmaan saapuvia viestejä ja tarvittaessa informoimaan opettajaa lapsen hammaslääkärikäynnistä. Tärkeää on myös oppia, miten kotiin saapuvien laskujen kanssa toimitaan. Opetuksessa voi hyvin hyödyntää näitä opiskelijoiden arjen tekstejä eri tavoin; näin päästään saman tien kiinni opiskelijoille relevantteihin teemoihin ja autenttisiin materiaaleihin.

Suomessa on pitkään eletty PISA-huumassa ja luotettu siihen, että koko väestö osaa lukea ja kirjoittaa. Tosiasiassa 11 prosentilla suomalaisista on heikot luku- ja kirjoitustaidot (OECD 2013; Malin, Sulkunen & Laine 2013). Viimeaikaiset yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet esiin sen, että myös osa aikuisista maahanmuuttajista tarvitsee luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Tilastointia luku- ja kirjoitustaidon oppijoiden määrästä ei toistaiseksi ole, mikä hankaloittaa huomattavasti opetuksen suunnittelua, toteutusta ja jatkuvuutta. Olemme tässä artikkelissa kuvanneet pilotoitavana olevaa opettajien täydennyskoulutuskokonaisuutta ja kohdistaneet katsemme kielenoppijoiden (ja -käyttäjien) tekstimaailmoihin ja kielitaitotarpeisiin. Alalla toimivat opettajat tarvitsevat kipeästi koulutusta ja opiskelijat ohjausta monilukutaitoon.

Lähteet

- Anderson, M. & Larsen-Freeman, D. 2011. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- DeCapua, A. & Marshall, H. W. 2011. *Breaking new ground. Teaching students with limited or interrupted formal education in U.S. secondary schools*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lee, Y. & Choi, J. 2011. A review of online course dropout research: implications for practice and future research. *Educational Technology Research and Development* 59 (5), 593–618.
- Luria, A. R. 1976. *Cognitive Development. Its Cultural and Social Foundations*. Cambridge: Harvard University Press.
- Malessa, E. 2018. *Learning to read for the first time as adult immigrants in Finland: Reviewing pertinent research of low-literate or non-literate learners' literacy acquisition and computer-assisted literacy training*. *Appl. J. Journal of Applied Language Studies* 12 (1), 25–54.
- Malin, A., Sulkunen, S. & Laine, K. 2013. *PIAAC 2012. Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2013:19*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Mátyás, E. 2009. *Sprachlernspiele im DaF-Unterricht: Einblick in die Spielpraxis des finnischen und ungarischen Deutsch-als-Fremdsprache-Unterrichts in der gymnasialen Oberstufe sowie in die subjektiven Theorien der Lehrenden über den Einsatz von Sprachlernspielen*. *Väitöskirja*. Jyväskylä Studies in Humanities 120. Jyväskylän yliopisto.
- OECD 2013 = *OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills*. Pariisi: OECD Publishing.
- Piirainen-Marsh, A. & Tainio, L. 2009. Collaborative game-play as a site for participation and situated learning of a second language. *Scandinavian Journal of Educational Research* 53 (2), 167–183.
- Saville-Troike, M. 2012. *Introducing second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.